

Euxinograd tablet - a mysterious Bulgarian

(publ. by Nikolay Hrisimov Ph.D., 2012)

Етимология на етнонима “българин”

Чавдар Ивайлов Георгиев от Враца, 26.06.2022
e-mail: chavdar.georgiev.66@gmail.com

Българските и чуждестранните езиковеди предлагат различни хипотези за лингвистичния произход на етническото самоназвание на българите, *съхранено в непроменена форма от VI век до днес, както показва надписът **“Bolgar”** върху керамичната плочка от **Виничко кале в Северна Македония.*** Предлаганите етимологии *не са убедителни,* някои са *абсурдни* от семантична гледна точка, защото: 1. Изхождат от *напълно погрешната, антинаучна теория, че езикът на древните българи (прабългарите) е тюркски.* 2. Не обръщат внимание на свидетелството на *римско-готския историк Йорданес,* който в *средата на VI век “превежда” на латински две самоназвания на хуните,* заселени като федерати на Източната Римска империя в провинциите “Крайбрежна Дакия” (днес северозападна България) и “Мала Скития” (днес Добруджа) през 60^{те} – 70^{те} гг. на V век – *този латински “превод” подсказва точната етимология на българския етноним,* ако приемем теорията, че ***европейските хуни*** {споменати от *гръко-римсите автори Плиний Стари (преди 79 г. от н.е.)* – **thuni,** *Дионисий Периегет (началото на II век)* – **θυνοι ~ θοῦν(ν)οι ~ ὦν(ν)οι,** *Клавдий Птолемей (средата на II век)* – **χοῦνοι,** *Иполит Римски (началото на III век)* – **οὐεννοί** (преписваческа грешка **οὐεννοί** вместо ***οὐνοί**), от V век нататък късноантичните автори редовно пишат гръц. **οὖν(ν)οι =** лат. **hun(n)i** [1] – вижте моята публикация *“Европейските хуни”* на www.academia.edu}, ***част от които са древните българи, са ИРАНСКА общност от племена около Каспийско море.***

Ето какво пише Йорданес: “Също и ***Хернак*** (*Hernac* – лат. *h,* беззвучна ларингална, предава гръцкия *придихателен знак* [῾] – бел. моя, Ч.Г.), ***по-малък син на Атила,*** *заедно с хората си избрал за заселване* ***най-отдалечената част на Малка Скития*** (т.е. ***Добруджа при Дунавската делта,*** *където след повече от два века се заселва* ***кана́ Аспавру́к*** {преди VIII век – [**ɐspɐβrúk ~ əspəvrúq**], по-късно [β/v] отпада (елизия) и се получава [**ɐspɐrúq ~ əspərúx**]} – бел. и курсив мои, Ч.Г.). ***Неговите родственици Емнецур*** (*Emnetzur*) ***и Улциндзур*** (*Ultzindur* – преписваческа грешка вместо **Ultzindzur* – гръц. **τζ** и лат. **tz** през *Късната Античност* се четат и като ***ц,*** и като ***дз,*** замествайки ***ч*** [ʧ] и ***дж*** [ʤ] в *чужди* думи и имена – бел. моя, Ч.Г.),) ***завзели*** *Утус, Искус и Алмус в* ***Крайбрежна Дакия. Тогава мнозина от хуните,*** *като нахълтали на различни места,* ***се предали в Романия*** (Римската империя – бел. моя, Ч.Г.). ***От последните произлизат тези, които и досега се наричат сакромонтисии*** *(sacromontisi[i])* ***и фосатисии*** *(fossatisii)”.* От контекста се вижда, че ***хуните, които се предали на Римската империя,*** *вероятно били или* ***част от,*** *или*

---

[1] ***Mänchen-Helfen,*** Otto: ***The World of the Huns,*** University of California press, 1973, p.444-448;
Atwood, Christopher: ***Huns and Xiōngnú: new thoughts on an old problem*** – in: ***Studies in history and culture in honor of Donald Ostrowski,*** Brian Boeck, Russell Martin, Daniel Rowland eds. Bloomington, Slavica Publishers 2012, p.27-52

родствени на онези, които били настанени в Крайбрежна Дакия – провинцията обхващала днешна ***Северозападна България и част от Северна Сърбия*** *(Алмус* е днешен *Лом).* Йорданес не е разбрал коректно своя източник – логично е да се чете ***“неговите родственици от емнецур и улциндзур”,*** защото това ***не са лични имена, а имена на племена:*** праиндоевропейски/PIE.***(s)kewr-ó-s →** праиндоирански/арийски/PII.***ʧawrás →** праирански/PIr.***ʧawráh →** прабългарски/иранобългарски/IrBg.***ʧowráh → *ʧuːrɐ́ → ʧúːrə̯ → ʧuːr ~ ʤuːr** ***‘род, племе’*** → лат. *-tzur ~ -dzur*, с *аломорфен* вариант PIE.***(s)kowr-ó-s →** PII. ***kawrás →** PIr.***kawráh →** IrBg.***kowráh → *kuːrɐ́ → kúːrə̯ → kuːr ~ guːr** ***‘род, племе’*** → лат. *-cur ~ -gur, етимологично родствено (когнат)* на PIE.***proː-skewr-ó-s →** праславянски ***praskjúru̯** ***‘прапрáдед, родоначалник’*** → ст.-руски **прашоуръ** ***‘прапрадед’,*** руски/ украински **пращур** ***‘праотец, далечен прадед’.*** Йорданес *по-нататък пише: “Щом като* ***кралят*** (точно *rex* пише: лат. ***rex*** значи ***‘цар’*** през Античността, ***‘крал, княз’*** през Средните векове, а *не “вожд”* – бел. моя, Ч.Г.) ***на хуните Диндзик*** *(Dintzic),* ***синът на Атила*** *(Attila), научил това,* ***той събрал онези, които*** *изглежда* ***все още били останали под неговата власт,*** *макар и да били малко –* ***улциндзури*** *(ultzinzures* – преписваческа грешка вместо **ultzindzures* – бел. моя, Ч.Г.*),* ангисцири (angisciros), ***биттугури*** *(bittugures),* бардори (bardores)…”[2]. *Непосредствено след като съобщава за* ***заселването на Крайбрежна Дакия от емнецур и улциндзур,*** историкът *продължава:* ***“тогава мнозина от хуните”*** *– логично е под* ***“хуните”*** *да има предвид* ***племената, които току-що е споменал,*** *и веднага продължава, че* ***“от последните*** (т.е. *току-що споменатите* – бел. моя, Ч.Г.) ***произлизат тези, които и досега се наричат сакромонтисии и фосатисии”.*** От една страна, ***Хернак има кръвно родство*** (лат. **“consanguinei eius”**) ***с емнецур и улцинзур***, *следователно* ***той е прáдед на сакромонтисиите*** – от друга страна, ***“Именникът на българските канове”*** *заявява, че* ***същият*** **Ирникъ** (защото гръц. **Ἡρνάχ** , лат. **Hernac** и ст.-бълг. **Ирникъ** представляват записи на иранобълг.***Hərnáq** с умалителен вариант ***Hərníq**) ***е български владетел, който олицетворява цяла епоха, “живял” 150 години (464 – 614 г.).*** Значи *между* ***сакромонтисии, фосатисии и българи*** *може би има нещо общо???!* Това *скъпоценно сведение* на римско-готския историк ми подсказа *точна* ***иранска*** *етимология на българското етническо име:* PIE.***b^{h}leh$_2$-** ***‘повиквам, зова, призовавам, моля’***[3] → ***b^{h}láh$_2$-es-** ***‘зов, призив, молба към божество → ритуал към божество, свещенодействие’*** + *посесивен* суфикс ***-ó- →** (словообразуване *R(z)S(z)-ó-*) → ***b^{h}l̥h$_2$-s-ó-** ***‘свещен’*** плюс ***g^{w}orh-/*g^{w}r̥h-*‘планина’*** {PIE.***g^{w}orh-áː →** ст.-бълг. **гора** ***‘планина’***} плюс *композитивен* суфикс **-ó- → *b^{h}l̥h$_2$so-g^{w}orh-ó-s** ***‘свето-горски,*** т.е. ***свещено-планински’*** → PII.***b^{h}əlʃa-garás →** {*субстантивизация с “контрастно преместено ударение”*} ***b^{h}əlʃa-gáras**

[2] ***Латински извори за българската история, т.1,*** БАН, София 1958, стр.358-359, 361
[3] ***Schaffner,*** Stefan: ***Der lateinische Priestertitel flāmen,*** Graeco-Latina Brunensia 15, 2010/1, p.87-105

‘свето-горец, т.е. ***свещено-планинец’*** → PIr.***bərʃa-gárah** {PIr.***rʃ** → IrBg.***l** ~ ***ł**} IrBg.***bəłəgárəh** → ***bəłə̯gárə** → ***bəłgárə̯** → **BƏŁGÁR *‘светогорец, свещенопланинец’*** → буквален латински превод ***sacromontisii: sacro-****“свещен”* + ***mont-****“планина”* + суфикс в множ. число ***-isii*** (PIE.***-etó-** + **-i(j)o-** + **-s** → **-et-ijo-s** → ст.-гръц. **-έσιος** [4] → *заемка* в латински **-isius**).

Второто название, споменато от Йорданес, е *почти пълна **омонимна** форма* на първото *(омонимите се произнасят еднакво,* но *не произлизат от един корен):* PIE.***bʰedʰ(h_2)-** ***“копая; бода”*** → ***bʰódʰ-o-m** ***“изкоп → окоп, ров, крепостен ров”*** плюс PIE.***kʷer-*****“работя, правя”*** → ***bʰodʰom-kʷor-ó-s** ***“който прави окоп, ров, крепостен ров”*** → PII.***baːdʰam-kaːr-á-s** → ***baːdʰaŋkaːrás** → PIr. ***baːdaŋkaːráh** → {PIr.***d** пред ***g, k*** → IrBg.***ð** (като англ. ð) → ***l** ~ ***ł**} IrBg. ***bɒːðɒŋgaːráh** → ***bɔːləŋgaːrɐ́** → ***bɔːləŋgáːrə** ~ ***bɔːləgáːrə** → ***boːlə̯gáːrə̯** → **BOːŁGÁːR *“рово-правител,*** т.е. ***строител на окоп, ров, крепостен ров”*** → буквален латински превод ***fossatisii: fossatum*** [fɔssáːtum] ***‘ров, крепостен ров’*** [5] + суфикс в множествено число ***-isii.***

Sacromontisii *и* fossatisii *са почти буквални латински преводи на етнонима “българин”,* *извършени от (български?) информатор на Йорданес* ***преди повече от 1470 години,*** *останал* ***незабелязан*** *от българските и чуждите езиковеди!*

Ето едно любопитно свидетелство за **Hərnáq ~ Hərníq:** през ***448 г.*** *в двореца на самия Атила,* ***Приск Тракиец,*** *дипломатически пратеник на Римската империя, лично узнал едно твърде* ***любопитно пророчество –*** “{…маврузиецът *Зѐркон} разсмя всички и ги накара да изпаднат в неудържим смях, с изключение на Атила (Ἀττήλα). Той оставаше неподвижен, не промени вида си и нищо не каза, нито дори се засмя.* ***Само когато влезе най-малкият от синовете му, на име Ирнác*** {сгрешена е последната буква: **Ἡρνάς** вместо **Ἡρνάχ** – бел. моя, Ч.Г.}, ***той го пощипна по страната (бузата) и го гледаше с весел поглед.*** *Аз изказах удивление, че пренебрегва другите си чеда, а само към тогова проявява внимание. А варваринът, който седеше до мене и разбираше езика на авзоните* {т.е. на *древните италийци:* Приск подразбира *латинския* – бел. моя, Ч.Г.}, ***след като ме предупреди да не казвам нищо от онова, което щеше да ми съобщи, рече, че гадателите били предсказали на Атила, че родът му щял да пропадне, но ще бъде въздигнат от този негов син.”*** [6] Наистина жреците са били *ясновидци* – ***Хърнак*** (**Ἡρνάχ** ~ **Hernac** ~ ҺꙐNHKЪ) ***е родоначалникът на ранносредновековната българска държавност!***

---

[4] ***Vine,*** Brent: ***Aeolic ὄρπετον and deverbative *-etó- in Greek and Indo-European,*** Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, Innsbruck 1998
Lühr, Rosemarie (ed.), ***Balles,*** Irene & ***Matzinger,*** Joachim: ***Nominale Wortbildung des Indogermanischen in Grundzügen, vol.1,*** Verlag Dr. Kovač, Hamburg 2008, p.307, § A-98
[5] ***Дворецкий,*** Иосиф Х.: ***Латинско-русский словарь*** (изд. 2-ое, перераб. и доп.), Изд-во “Русский язык”, Москва 1976, стр.438
[6] ***Гръцки извори за българската история, т.1,*** БАН, София 1954, стр.116-117